
TEOLOGIJA I KRŠĆANSKI ŽIVOT

Anto Šarić, Sarajevo

UDK: 215
Stručni članak
Primljeno 2/2002.

Sažetak

U ovom radu autor se bavi odnosom teologije i kršćanskog života odnosno pitanjem jedinstva između nauke i života, znanja i djelovanja, što ga Drugi vatikanski sabor u OT 16 postavlja kao zadaću pred teologiju. Rasčlambom pojmova objave i vjere ukazuje se na činjenicu da ti pojmovi imaju, uz spoznajni, i svoj dinamički karakter, po čemu je vjera počelo novog života. U tom vidu i teologija kao znanost vjere ne iscrpljuje svoju zadaću formuliranjem i tumačenjem sadržaja vjere, već vodi u nasljedovanje, tj. u praksu novoga života. Rascjep između nauke i života kao jedan od temeljnih problema teologije i Crkve zahtijeva da teologija, u svojim istraživanjima, uz proučavanje sadržaja objave i njezine recepcije u vjeri tijekom povijesti, svoju pozornost usmjeri na sadašnju situaciju te traženjem rješenja za aktualne ljudske probleme pokaže da je kršćanstvo življena stvarnost, a sadržaj vjere ne samo istina o postojanju nego sam život.

Ključne riječi: objava, vjera, nauka, kršćanski život, teologija.

Kada govori o zadaći teologije i teologa, Sabor, među ostalim, ukazuje na potrebu traženja rješenja za aktualne ljudske probleme u svjetlu objave te nastojanja da se vječne istine primjenjuju na promjenljive uvjete ljudskih zbivanja i saopćuju na način prilagođen suvremenom čovjeku.¹ Cilj te zadaće, u kontekstu zacrtane obnove, jest prevladati rascjep između teologije i vjerničkog života što je postojao prije Sabora, a nastavlja se i u posaborskoj Crkvi. To zahtijeva da teologija u svom promišljanju iznova posvijesti važnost jedinstva između nauka i djelovanja, znanja i života.

Spomenuti rascjep jedan je od temeljnih problema teologije i Crkve. Bez povezanosti s pastoralnom praksom crkveni nauk i teologija, s jedne strane, postaju apstraktni, bez ukorijenjenosti u konkretnu situaciju te, ne vodeći računa o prilikama, na konkretna pitanja i tjeskobe ljudi daju ukalupljene, uvijek iste odgovore. S druge strane, pastoralna praksa i pastoralna rješenja, ako nisu utemeljena na istini evanđelja, ne pružaju zadovoljavajuće postojane odgovore.

¹ OT 16.

Pitanje o iskustvu vjere, koje će dati primjer povezanosti teologije i života, kao i znanstvenog promišljanja i vjerničke prakse, postavlja se u svakom vremenu iznova s velikom ozbiljnošću. O tom problemu raspravljalo se već na Saboru, posebno u svezi s *Gaudium et spes*, te nakon toga u svezi s priznanjem stvarne uzajamne povezanosti između naučavanja i života u vjeri, između dogme i egzistencije. Sabor isključuje dvojnost između nauka i života, dogme i prakse.²

Sustavna teologija ima zadaću istine vjere učiniti dostupnima u suvremenom obzoru razumijevanja, vodeći računa o promjeni prilika. Ona ne može, međutim, ostati samo na razini intelektualnoga formuliranja vjere, nego treba voditi u praksu novog života što nastaje iz susreta sa stvarnošću misterija, odnosno k produbljenju osobnog zajedništva s Bogom i ostvarenja vlastitog života u zajedništvu s njime.

1. AKTUALNOST PROBLEMA

Iako rascjep između vjere i života u današnjoj Crkvi valja promatrati iz perspektive vjere pod vidom njezina ostvarenja, on ima i svoju duhovno-društvenu pozadinu i predstavlja oblik otuđenja koje bitno određuje cijelo novo doba. I današnja aktualizacija problema povezanosti vjere i života nastaje, s jedne strane, izazovima što dolaze iz društvenog ozračja i, s druge, nutarnjom dinamikom razvoja teologije koji njezino ostvarenje vidi u praksi novog života. Ortopraksa je novi bitni element u teološkoj hermeneutici, koji dolazi iz sučeljenja s čisto teoretskom hermeneutikom humanističkih znanosti.³

Kritički stav humanista spram skolastičke tradicije i metafizike te njihovo zanimanje za ovostranost promijenilo je, s dolaskom novog doba, obzor promišljanja. Ovdje valja spomenuti Descartesovu metodičku sumnju, kojom je poljuljao povjerenje u spoznatljivost bitka. Dok je cilj spoznaje do tada ontički moment stvarnosti, u obzoru jedne filozofije trajnosti i nepromjenljivosti, sada se čovjekov pogled okreće k promatranju pojedinih stvari prirode i povijesti. U sferi znanja prirodne i povijesne znanosti zauzimaju vodeće mjesto. Važan korak napravio je I. Kant, koji je, u svom kritičkom pesimizmu,

² E. Schulz, *Der Praxisbezug der Theologie als Wissenschaft*, MThZ 3-4/97, str. 284; W. Kasper, *Theologie und Kirche II*, Mainz, 1999., str. 7; G. Fuchs, *Unterscheidung der Geister. Notizen zur konziliaren Hermeneutik*, u: F. X. Kaufmann - A. Zingerle (hg.), *Vatican II und Modernisierung*, Paderborn, 1996., str. 405.; Zanimanje za ovu problematiku ostalo je kod teologa živo i nakon Sabora. Pregled literature nudi Th. Schneider, *Orthodoxie und Orthopraxie*, TThZ, 1972., str. 140.

³ W. Kasper, *Isus Krist*, Split, 1995., str. 14.; E. Schillebeeckx, *Intelligenza della fede*, Paoline, Roma, 1975., str. 102.

mjerodavnost znanstvene spoznaje ograničio na ono što je empirički spoznatljivo. On poriče čovjeku sposobnost da može spoznati Boga. Kao biće Bog je, prema Kantu, ideal čistoga uma, koji "kao čista ideja mora imati svoje sijelo i naći svoje rješenje u prirodi uma".⁴ Taj ideal najvišeg bića je, zapravo, "regulativno načelo prema kojemu svaku vezu u svijetu valja razmatrati tako kao da proizlazi iz nužnosti uzroka, koji je dovoljan za sve, da bi se na njemu osnovalo pravilo sustavnog i prema općim zakonima nužnog jedinstva u objašnjenju".⁵ Čovjek ne može, dakle, znanstveno prodrijeti u sferu metafizičkog, dosegnuti Boga kao transcendentnu stvarnost i biti siguran u njegovu egzistenciju. Svaki pokušaj u tom pravcu rasplinjuje se u znanstveno nedokazivo. Stoga čovjek ne može prihvatiti da su izričaji vjere plod Božjeg samosaopćavanja; oni ne govore ništa o Bogu. Vjera u Boga je čista teorija bez praktičnih posljedica za čovjekov život. Znanost i vjera postaju nepomirljivim suprotnostima.⁶

Takvo ozračje i stav prema teologiji poprimaju radikalniji oblik kod kritičara religije u 19. st., koji ističu nekorisnost religije kao izričaj otuđenja. Prema njima, religija je protiv pravih čovjekovih interesa. Stvaranju tog ozračja pridonijeli su i tekstovi popularnog značaja iz prosvjetiteljskih krugova, po kojima je religija stvarnost što zaglupljuje narod. Činilo se da i spoznaje, do kojih su dolazile prirodne znanosti, proturječe izričajima vjere. U svjetlu Marxove kritike religije pokazalo se da nema neutralne teorije. Teorije su usmjerene na praksu. U tom novom razumijevanju praksa je postala hermeneutički obzor, polazište i cilj teorije, izvor i mjerilo njezine istine.⁷

Ovdje valja imati pred očima i društveni položaj vjere i teologije, tj. odnos društva prema Crkvi, što ima svoje korijene u prosvjetiteljstvu. U to vrijeme javljaju se snage koje pokušavaju ljudski suživot u politici, pravu, gospodarstvu, moralu itd. utemeljiti na osnovi ljudskog razuma. Snošljivost u životu društava s različitim konfesijama i sloboda razumom stečenih spoznaja znanosti pokazuju se kao moguće samo ako se ne poziva na apsolutne istine. Religiozna uvjerenja, kao posljedica tog stava, dobivaju svoje mjesto u privatnom životu.

4 I. Kant, *Kritika čistog uma*, B 642.

5 I. Kant, B 647.

6 W. Beinert, *Dogmatik studieren. Einführung in dogmatisches Denken und Arbeiten*, Regensburg, 1985., str. 40; I. Mancini, *Kant e la teologia*, Assisi, 1975., str. 24s.; J. J. O'Donnell, *Il Mistero della Trinità*, Roma, 1989., str. 129-144; R. Brajčić, *Opraudanje čistoga uma*, Zagreb, 1988., str. 75s.; N. Abbagnano, *Il senso della salvezza nella cultura moderna*, u: ATI, *La salvezza cristiana*, Assisi, 1975., str. 17s.

7 J. O'Donnell, nav. dj., str. 129; B. Forte, *Gesù di Nazaret. Storia di Dio, Dio della storia*, ed. Paoline, Roma, 1985., str. 42.

Novo shvaćanje stvarnosti što se oslanja na ideju povijesnosti potiče teološku refleksiju na promišljanje odnosa teologije i kršćanske prakse. To otkriće prakse i poziv na praksu, što ga ističe hermeneutika humanističkih znanosti, aktualizira problem značenja vjerskih istina u njihovu odnosu prema konkretnom životu. Bio je to i izazov za teologiju, da svoju zadaću premisli u novom hermeneutičkom obzoru.⁸

Skolastička je teologija, sa svoje strane, dugo oklijevala suočiti se s problemom preispitivanja vlastitog društvenog položaja. Iako je zahtjev kršćanstva da bude univerzalna istina sociološka misao dovela u pitanje idejom da je istina određena odnosom s čovjekovim djelovanjem i njegovim interesom da uredi dotični društveni poredak, teologija je, pred poticajima duha vremena, ostala pri pojmovnoj apstraktnosti i krutosti, ne obazirući se na izazove što ih nose nove društvene prilike.⁹ Njezin nutarnji razvoj išao je u pravcu odvajanja promatranja istine i djelovanja, umjesto da se stekne komplementarnost. U 17. st. nastao je rascjep odnosno razdvajanje sustavne i moralne teologije te osamostaljivanje drugih traktata unutar teologije. Ta je teologija, ne ulazeći u dijalog, zadržala apologetski karakter sve do Drugoga vatikanskog sabora.

No, uz službenu skolastičku teologiju postojali su i drugi momenti koji su, unutar teologije, utjecali na nutarnji razvoj, što je vodilo k novom shvaćanju. Iako je teologija ponajprije promatrala ontički vid kršćanskog misterija, nije bio zaboravljen ni spasenjski moment. Današnja problematika pitanja prakse, podvlači W. Kasper, postavlja se s Duns Skotom, koji teologiji namjenjuje praktični cilj.¹⁰ Nauk vjere ima svoje značenje i važnost za spas čovjeka. Poslije su Luther i Melancton, suprotstavljajući se skolastičkoj tradiciji, isticali upravo taj vid - značenje Boga za nas. I u katoličkoj se teologiji, premda se vjera označavala kao "držati istinitim sve što je objavljeno", drži da se do razumijevanja vjere može doći tako da ju se poveže s čovjekovim konačnim ciljem. Zanimanje za izvore i postupno obogaćivanje skolastike povijesnom teologijom otvara prostor povijesnom shvaćanju objave i vjere. Ipak, do pravog antropološkog preokreta u teologiji dolazi tek na 2. vatikanskom saboru, zahvaljujući naporima raznih pokreta - biblijski, patristički, liturgijski,

⁸ B. Forte, nav. dj., str. 49; I. Mancini, *Teologia, ideologia, utopia*, Brescia, 1974., str. 281.

⁹ A. Acerbi, *Ortoprassi*, u: G. Barbaglio - S. Dianich (izd.), *Nuovo dizionario di teologia*, Ed. Paoline, Roma, 1991(6), str. 1018.

¹⁰ W. Kasper, *Die Wissenschaftspraxis der Theologie*, u: W. Kern, H. J. Pottmeyer, M. Seckler, *Handbuch der Fundamentaltheologie IV*, Tübingen-Basel, 2000 (2), str. 188.

pastoralni - za obnovom unutar teologije, kao i nekim teološkim školama i istaknutim teozozima, koji su se vodili načelom povratka k izvorima. Antropološki preokret dolazi do izražaja u saborskoj Konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu.

Problem povijesnosti za teologiju spominje već u najavi sabora Ivan XXIII., razlikujući između istina vjere i povijesno uvjetovanih načina izričaja.¹¹ Zasluga je hermeneutike što je opet vidjela biblijski tekst kao izričaj povijesnog iskustva Boga i objavu kao živi susret u konkretnom povijesnom okružju. Pitajući se za smisao povijesti i time povijesno doživljene stvarnosti, teologija može tematizirati objavu u kontekstu povijesti, koja dobiva novu, objavljujuću kvalitetu.

2. VIZIJA DRUGOGA VATIKANSKOG SABORA

Obnova crkvenih studija, odnosno obnova teologije prema zamisli Sabora treba biti u obzoru povijesti spasenja. Središte te povijesti, a samim time i teologije, Sabor vidi u misteriju Krista, koji zahvaća čitavu povijest čovječanstva (OT 14). Taj model teologije, prema nakani Sabora, primjeren biblijskoj i teološkoj tradiciji, polazi od misterija Krista. Misterij kao temeljni pojam Pisma označava vječni spasenjski Božji naum, što se ostvaruje u povijesti i očituje u Isusu Kristu te naviješta po Crkvi. Tajna čovjeka razrješuje se u tajni Krista, koji nam je otvorio put, te, dok njime stupamo, život i smrt dobivaju novi smisao (GS 22). Krist je središte ljudske povijesti te se stoga poruka o njemu ne smije iznositi apstraktno, u obliku teza, nego kao sjećanje na put koji od Abrahama vodi prema Kristu i u Kristu kroz povijest vjere Crkve.¹²

U dinamizmu povijesnih zbivanja događaj objave "ostvaruje se zahvatima i riječima, iznutra među sobom povezanim, tako da djela koja je Bog u povijesti spasenja izveo pokazuju i potkrepljuju nauku i stvari što ih riječi označuju, a riječima se proglašuju djela i osvjetljuje misterij u njima sadržan" (DV 2).

Sam Kristov navještaj o dolasku kraljevstva govori da se objava ne događa samo po nauci, već uključuje konkretnost Božjeg djelovanja. Isus ne samo naviješta, nego djelima i ostvaruje oslobađanje uznika, donosi svjetlo slijepima, slobodu potlačenima, ozdravlja gubavce, čini da gluhi čuju, da se siromasima navješćuje evanđelje (Lk 4,18-21; Mt 11,3-5). Isusov poziv na obraćenje, tj. na promjenu života kao uvjet

¹¹ Ivan XXIII, *Allocutio in sollemni Ss. Concilii inauguratione, Enchiridion vaticanum 1*, EDB, Bologna, 1976 (10), br. 55*.

¹² W. Kasper, *Die Wissenschaftspraxis*, str. 197.

ulaska u kraljevstvo i na nasljedovanje što vodi u zajedništvo s njime jasno govori da, kako kaže E. Schillebeeckx, kršćanstvo nije gnoza, tj. teoretski nauk o spasenju, nego konkretna stvarnost Božjeg djelovanja što spasa.¹³ Izričaji kojima Isus u evanđelju opisuje svoje poslanje, jasno ukazuju na činjenicu konkretnog ostvarenja Božjeg spasa u povijesti. Na tu konkretnost upućuje i ponovno otkriće biblijske istine i njezina povijesnog značenja. U Bibliji istina se ne shvaća kao izričaj koji je u skladu sa stvarnošću, nego na osnovi iskustva susreta s Bogom. Ona se time ne zaustavlja na prvenstvu spoznajnog momenta u vjeri, nego obuhvaća i druge momente i ističe praksu kao izraz čovjekova egzistencijalnog povjeravanja Bogu. Istina se izravno odnosi ne na ono što jest odnosno što po naravi mora biti, nego na ono što se događa ili će se dogoditi. Istinito je ono što ima trajanje, postojanost i budućnost. Upravo zato je istina oznaka vjernog, moćnog, vječnog Boga, koji iskazuje svoju vjernost u povijesnim događanjima koji se ispunjavaju. Istina se očituje kao vječnost, pouzdanost, kao Božje povijesno ponašanje i djelovanje. Biblijska je misao okrenuta prema sudbini bića više nego k biti, tj. zanima se uvijek za ono što se dogodilo ili će se dogoditi. Istina jednog bića je konkretna ako se odnosi na stvarnost njegova postojanja u svijetu. To vrijedi osobito za vječno ako je nepropadljivo, konačno, eshatološko. Vjera posreduje ovu istinu o Bogu koji djeluje u povijesti, koja je došla do najvišeg očitovanja u događaju Krista. Istina je stoga određena čovjekovim odnosom prema Isusovoj osobi. On je osobno istina. Tako pitanje o istini postaje pitanjem prihvaćanja Isusa i ulaska u zajedništvo s njim i s Ocem. Konkretna povijesna istina evanđelja prelazi okvire onog što se ustanovljuje logikom suda, nalazeći sukladnost izričaja sa stvarnošću.¹⁴

Konstitucija o objavi govori da navještaj Crkve nije samo sjećanje na spas, ostvaren u događaju Isusa Krista, nego stvarnost što se ponazočuje u životu Crkve, kao i u pojedinom vjerniku, te u svom nutarnjem dinamizmu teži u nadi k eshatološkom dovršenju. Prenosnje prvotnog svjedočanstva u Crkvi ne događa se samo po nauku, nego po svemu što Crkva čini u životu i bogoštovlju. Apostolski navještaj i "ono što su apostoli predali obuhvaća sve što koristi za svet život Božjeg naroda i za rast njegove vjere. I tako Crkva u svom naučavanju, životu i bogoštovlju postojano održava i svim naraštajima prenosi sve što ona jest, sve što vjeruje" (DV 8). U tim riječima izražena je i usmjerenost cjelokupne teologije na praksu. Teologija treba voditi, što podvlači i saborski plan o obnovi teoloških studija u

¹³ E. Schillebeeckx, (bilj. 3), str. 48.

¹⁴ I. de la Potterie, *Istina*, u: Rječnik biblijske teologije, Zagreb, 1969., str. 338s.; A. Acerbi, (bilj. 9), str. 1007s.; Th. Schneider, (bilj. 2), str. 146s.

OT 14-17, k ostvarenju vjere u životu Crkve kao i u osobnom životu vjernika. Teologija ne smije, dakle, zanemariti svoj pastoralni i duhovni cilj. Tako je, ističe W. Kasper, jedna univerzalna kristologija tek onda vjerodostojna ako se ne ograničava samo na teoretsko tumačenje nego teži k praksi. Iz priznanja Isusa Krista kao Sina Božjega proizlazi jedno novo gledanje na čovjeka, koji je određen za sinovstvo, za slobodu koja se ostvaruje u ljubavi. Tu novu sliku o čovjeku učinio nam je dostupnom sam Isus Krist, koji ju je na neponovljiv način praktično posvjedočio u svojem životu.¹⁵

3. POIMANJE STVARNOSTI VJERE

Kada govori o vjeri, Konstitucija o objavi ostaje na crti biblijskog razumijevanja stvarnosti. Vjera se, u toj perspektivi, ne može svesti na intelektualno prijanjanje uz neke istine o sudbini čovjeka i svijeta. Ona je prihvaćanje očitovanja Božje ljubavi u povijesti i odgovor na njegov poziv kojim čovjek slobodno povjerava Bogu cjelokupnu svoju egzistenciju. Vjera je, zapravo, prijanjanje uz misterij Boga što se trajno saopćava u povijesti i koji se na definitivan način saopćio u Isusu Kristu.

Kod prihvaćanja Božjeg poziva u vjeri dolazi do izražaja konkretno ponašanje i ostvarenje. To djelovanje vjernika nije tek posljedica, nego oblik same vjere. Vjerovanje se ostvaruje ako Božji poziv već sada daje vjerniku novi životni pravac. Vjerovati, prema Novom zavjetu, znači doći k Isusu, slijediti ga, krenuti s njim na put. Samog Isusa valja prihvatiti kao put, ići putem njegova evanđelja u život. Bitan je, dakle, odnos prema Isusu. Prema Ivanovu evanđelju, djela što ih valja činiti, jest "vjerovati u Onoga koga je Otac poslao" (Iv 6,29).

Vjera je po svojoj naravi nastojanje da se u ljubavi odgovori na Božju naklonost, koju je čovjek doživio. Taj odgovor Bogu treba poprimiti konkretan oblik i u životu. Zrela i odgovorna vjera je predanje sebe Bogu, tj. ljubav. Konkretna promjena u vjeri je preobrazba u ljubavi. Nutarnja spona vjere i ljubavi povezana je s činjenicom da samo onaj koji je iskusio da ga Bog ljubi i koji vjeruje u Božju ljubav, može doista nesebično ljubiti. Prihvaćanje Božje ponude je prihvaćanje živjeti ljubav. I ostvarenje zapovijedi dekaloga i saveza postaje vidljivo kao ostvarena ljubav. Isus podvlači da djelovanje vjernika ne može ostati na zazivanju "Gospodine, Gospodine", nego je neophodno slušati riječ i ispunjavati volju Oca nebeskoga. Biblijski izričaji izražavaju ono povijesno-konkretno, pri čemu dolazi do izražaja da je vjera

¹⁵ W. Kasper, *Die Wissenschaftspraxis*, str. 197.; *Isti, Isus Krist*, str. 237.

sukladna židovskom shvaćanju istine i stvarnosti. Tu konkretnost Pavao opisuje ističući da u Isusu Kristu vrijedi vjera ljubavlju djelotvorna (Gal 5,6). Jakov je to još jače istaknuo u svojoj poslanici, govoreći da se vjera očituje odnosno ostvaruje u djelima ljubavi (Jak 2,14).¹⁶

Iz povijesno-konkretnog momenta vjere proizlazi da nije dovoljno ustanoviti ili poznavati istinu da se čovjek spasi, nego ju je potrebno prakticirati. Odgovor vjere određen je riječju same objave. Po vjeri u Boga, koji se sam očituje kao onaj koji djeluje u svijetu, i mi smo upućeni na djelovanje.¹⁷ Činiti istinu u biblijskom smislu (usp. Iv 3,21; Iv 3,19) znači promijeniti vlastiti život. Promjena nastaje ako vjernik dopusti da ga zahvati Božja stvarnost što ju doživljava u vlastitom životu. Činiti istinu označava promjenu u ljubavi. Kršćanska vjera označava ne samo spoznaju, ona je puno više način življenja, određena vizija svijeta.

Na povijesnom putu vjere njezina povezanost sa životom dolazi do izražaja u liturgiji. Ispovijest kršćanske vjere u početku nije postojala kao teoretska doktrinarna formula, nego je bila sastavni dio krsne liturgije, čineći teoretski moment u vjerničkom crkvenom djelovanju. Misaoni izričaj nalazi svoj smisao samo unutar životnog iskustva. Liturgija je datost što daje potvrdu vjere, odnosno što izvorno iskustvo Kristove istine teži pretočiti ispravno u formule. Život zajednice je hermeneutičko mjesto na kojem se formuliraju i shvaćaju pozicije vjere. Ako je ispovijest vjere odvojena od svog cjelovitog crkvenog konteksta, postaje neprikladnom da bude kriterij za prosudbu pravovjerja. Kršćanska praksa se javlja kao interpretativni obzor u kojem se shvaća smisao tvrdnji vjere i provjerava stvarno prijanjanje uz Kristovu istinu.¹⁸ Vjernikovo djelovanje je način na koji se konkretno ostvaruje osvjedočenje vjere.

Kršćanska misao uvijek je vjeru shvaćala kao čin kojim se čovjek odlučuje za Boga. Sam čin vjere nije samo čin razuma nego isto tako i čin volje, tj. čin cijele čovjekove osobe. Boga se potvrđuje u vjeri, kad je zahvaćena ljubavlju. Vjeri u biblijskom smislu pripada svjetlo vjere, tj. milosno omogućavanje da se vjernik prepusti Bogu. To pretpostavlja i obraćenje života i spremnost slušanja te uključuje predanje i ljubav. Drugim riječima, vjeru treba shvatiti kao *fides caritate formata*. Takvo shvaćanje vjere bitno utječe na samo bavljenje teologijom. Osobna vjera je pretpostavka za stvarno razumijevanje

¹⁶ Th. Schneider, (bilj. 2), str. 149.

¹⁷ O. Semmelroth, *Orthodoxie und Orthopraxie. Zur wechselseitigen Begründung von Glaubenserkenntnis und Glaubenstun*, GuL 5/69, str. 364.

¹⁸ E. Schillebeeckx, (bilj. 3), str. 105; A. Acerbi, (bilj. 9), str. 1011.

cjelokupnog sadržaja vjere. Tako za teologiju vrijedi načelo, istinovati, tj. činiti istinu u ljubavi (Ef 4,15). Pavao podsjeća da je ljubav ta što se raduje istini (1 Kor 13,6). Teologija tek tada može primjereno govoriti o Bogu ako pokušava taj govor povezati s razgovorom s Bogom. Ne samo da je molitva vezana uz ostvarenje teologije nego sama teologija treba voditi u doksologiju.¹⁹

Drugi vatikanski sabor opisuje kršćansku vjeru oslanjajući se na biblijsko razumijevanje stvarnosti. Povratak izvorima znači obogaćenje. Biblijsko poimanje vjere dolazi iz uvjerenja da ono doživljeno na način kako je izrečeno, nije stvarnost što pripada prošlosti. Ukazuje na povijesno-konkretno širenje istine, da je Bog uvijek Živi, Prisutni i Budući, koji ostvaruje svoja obećanja, otvarajući se budućnosti. Taj govor vjere obuhvaća iskustvo stvarnosti što se otkriva našoj misli i razumijevanju. Vjera je ulazak na taj Božji put, odgovor vjere je djelovanje, životno ostvarenje, ljubav. Taj govor je način kako nas konkretno doseže njegov poziv.²⁰

Jasno je, dakle, da vjera obuhvaća nauk i konkretno djelovanje. Istina vjere ima povijesnu dimenziju, ostvaruje se u događanju, upravo u vjerničkom konkretnom ostvarenju kršćanskog života. Dinamički vid vjere, što teži k njezinu ostvarenju, ukazuje na to da nauk nije isto što i život, da znanje još nije djelovanje i da vjerovanje ne može nikada biti samo nauk. Vjera je prava tek kada je ostvarena, konkretna, življena. Kršćanstvo je življeni život.²¹

4. TEOLOGIJA I OSTVARENJE KRŠĆANSKE EGZISTENCIJE

Takvo poimanje vjere ukazuje na povezanost teologije i kršćanskog života. Nitko ne može živjeti svoju vjeru i primjerno ostvarivati svoju kršćansku egzistenciju bez razmišljanja o Božjoj riječi. U tom smislu, bez teologije ne može se ostvariti vjera. Stoga teologija ostaje na svoj način životna zadaća kršćana.

Biblijski spisi, kao plod promišljanja o Božjem spasenjskom djelovanju svjedočanstvo su koje želi uvjeriti, pobuditi na vjeru da se postigne život u Isusu Kristu (Iv 20,31). Sama spoznaja vjere vezana je uz stanovito egzistencijalno držanje. Kršćanin postaje dionikom novog života zahvaljujući spoznaji koja dolazi po daru "duha mudrosti i objave" te "rasvjetljenju očiju srca" (Ef 1,17) odnosno po vjeri i

¹⁹ W. Kasper, *Die Wissenschaftspraxis*, str. 212.

²⁰ Th. Schneider, (bilj. 2), str. 150.

²¹ Th. Schneider, (bilj. 2), str. 151; H. de Lubac, *Meine Schriften im Rückblick*, Einsiedeln, 1996., str. 432.

nasljedovanju (Iv 8,31). To znači da je potrebno ne samo razmišljanje da se upoznaju sve dimenzije Božje riječi, nego i konkretno vjerničko djelovanje. Teologiju se čini ne samo proučavajući objavljenu istinu, nego i ostvarujući je. Svaki oblik kršćanskog djelovanja daje rasti u spoznaji kršćanstva, osobito ljubavi. U Pismu i tradiciji neodvojivo su povezani teoretski vid vjere i njezin dinamični rast, po čemu je vjera počelo novog života.²²

Novozavjetno uvjerenje o povezanosti spoznaje vjere i svakodnevnog života susreće se i kod Otaca, što dolazi do izražaja posebice u četiri smisla tumačenja Pisma. Ako se želi prodrijeti u dubinu poruke, ne može se ostati kod slova, *sensus litteralis*, nego valja poći korak dalje. Ona se otkriva kada se dođe do smisla, *sensus spiritualis*, koji ukazuje na temeljnu ulogu Krista. Kad ga se tumači, ukazuje se na ostvarenje vjerničke egzistencije, što se izražava u *sensus tropologicus*. Svrha spoznaje Krista nije samo znanje već ona uvodi u nasljedovanje, susret s Bogom, koji se u potpunosti postiže u konačnom miru. Ta se dimenzija stvarnosti vjere otvara u *sensus anagogicus*.²³ Kod Otaca naglašeno je jedinstvo znanja i iskustva, nauke i života. Spoznaja Krista vodi u nasljedovanje Krista, teologija se ostvaruje u ljubavi. U teološkim raspravama prvih stoljeća u pitanju je uvijek pravo nasljedovanje Krista. Radi se uvijek o pravom shvaćanju Božjeg čina spasenja i stvarnoj mogućnosti našeg spasa. Krivovjerje je uvijek gledano kao napad na božansku ekonomiju. Pisana djela Otaca, osobito onih iz monaške tradicije, ne dijele se na dogmatska i duhovna. Vlastito iskustvo vjere Oci unose u svoja izlaganja s ciljem da se dublje i bogatije shvati sadržaj objave. Kad se bave teologijom, žele omogućiti kršćansku egzistenciju i sami je ostvariti. Važno je istaknuti da su od početka kršćanstva pa sve do 13. st. značajni teolozi bili ujedno i značajni sveci. I danas ovo ostaje jedini put koji vjernik ima na raspolaganju, ako želi ostvariti vjerničku egzistenciju.²⁴

Teologija ima zadaću protumačiti današnjem čovjeku stvarnost vjere i pomoći da ostvari kršćansku egzistenciju. Pritom, na prvome mjestu, posreduje spoznaju Boga i omogućuje susret s njime. Valja podsjetiti da se radi o posebnoj spoznaji. Boga se ne spoznaje kao predmet, nego kao Apsolutnog, koji uvjetuje sve drugo, utemeljuje smisao sveg postojećeg. Davanje smisla zahtijeva osobnost. Božja stvarnost uvjetuje način teološkog pristupa. Kad se radi o osobi,

²² A. Acerbi, (bilj. 9), str. 1008.

²³ W. Beinert, *Vom Finden und Verkünden der Wahrheit in der Kirche*, Freiburg, 1993., str. 135; Bonaventura, *Put duha k Bogu*, Zagreb, 1974., str. 40.

²⁴ W. Beinert, *Vom Finden...*, str. 135.

uvijek je prisutan misterij. To poprima veće dimenzije kad se radi o Bogu. Stoga je spoznaja Boga uvijek samo približavanje misteriju. Biblijski izričaji ukazuju na to da se Boga upoznaje kao Ljubav. Kad je Bog ljubav, tada je naznačen i sam pristup: iskustvo je način kako se doseže ljubav. Postojanje i bit osobe ne može se deducirati, nego samo doživjeti u neposrednom susretu s njom. Ako je Bog ljubav, tada je spoznaja Boga dublja što je veće iskustvo njegove ljubavi. Ljubav je ta što stvara spoznaju. Teologija podvlači da ta spoznaja pretpostavlja dar Duha, koji mora zahvatiti egzistenciju vjernika. Ta je spoznaja ostvarenje, što traži egzistencijalni angažman. Budući da se ljubav obistinjuje u vjernosti, kršćanina se ne prepoznaje drugačije nego po plodovima života (Mt 7,15-20).²⁵ Poznati teolog W. Beinert primijetiti će da "danas nema značajnijeg teologa koji se ne zauzima za sintezu teologije i duhovnosti, vjere i života, teorije i prakse, dogme i egzistencije... Teološka spoznaja može doseći svoje zadnje mogućnosti samo kao sapientia, koja je dar Duha".²⁶

Kršćanski život obilježava svijest da se vjernik nalazi u službi Božjeg poslanja. On svjedoči o Božjoj ljubavi i stoga ga valja ostvariti samo u ljubavi prema Bogu (Iv 20,21). Gdje se razmišlja o vjeri, tj. gdje teologija ispunja svoju zadaću, susreće se jasnija vizija poslanja i veće nastojanje da ga se ostvari. Jer, teologija ne ispunja svoju zadaću u formuliranju izričaja, nego po njima usmjerava prema nasljedovanju, djelovanju u ljubavi. Novost evanđelja može se shvatiti samo u iskustvu novog života. Nju se može formulirati i saopćavati ispravno samo unutar zajedničke novosti života. Teologija pomaže da se u svjetlu biblijske vjere i njezine predaje preispitaju kriteriji kojima se kršćani vode u analizi sadašnje situacije i svom djelovanju. Ključ za razumijevanje kršćanske prakse je Krist, odnosno poistovjećivanje s njim u nasljedovanju. Kršćanin nalazi Krista i služi mu u najmanjem od braće (Mt 25). U toj perspektivi govori i poznati pastoralni teolog P. M. Zulehner: "Crkvena praksa (Crkava) jest 'vezana uz nalog'. Glavni kriterij za ovu praksu jest Isusova praksa, njegovo utjelovljenje, njegov život i djelovanje, njegova smrt i uskrsnuće. Isus Krist jest onaj kriterij koji Crkva prenosi i koji nju trajno sudi i podiže, dakle usmjerava i njezinu praksu. Isus Krist ponazočuje se kao spas svijeta, kao Božje neopozivo dà ljudima u kojem je Božje kraljevstvo započelo, koji dakle neprevarljivo tumači volju Božju i ispunja je; naime, Božju čežnju za tim da život ljudi bude spašen i prije i nakon smrti time da se on sam za nas prinosi. Dakako, ova

²⁵ Isto, str. 138s.

²⁶ Isto, str. 137.

baštinjena definicija našega cilja doživljava nove naglaske u dotičnoj povijesno-društvenoj situaciji...".²⁷

Život Crkve, kao i život svakog kršćanina, treba odražavati Božje spasenjsko djelovanje. Za kršćanski je život važna memorija povijesti Isusa Krista u kojem se Bog poistovjećuje s malenima, siromašnima i potlačenima. Po autentičnoj vjeri dolazi se do spoznaje Boga kada se njegovu prisutnost otkriva na patničkim licima Kristove braće i sestara, koji su žrtve sebičnosti i nepravde.²⁸ Kršćanstvo je konkretno življenje otajstva Krista koje oslobađa čovjeka. Gdje nema ove prakse, ono postaje ideologijom. Stoga se u životu treba odražavati poistovjećivanje s Kristom, koji se po utjelovljenju sjedinio na neki način sa svakim čovjekom (GS 22). Bog želi spas osobe u njezinoj cjelovitosti. U svjetlu otajstva Krista kršćansko solidariziranje s ljudima obuhvaća osobito one koji pate, žrtve potlačenosti i nepravde. Solidarnost uključuje i angažiranje za pravdu, što je sastavni nutarnji moment kršćanske vjere (EN 6). Dokument sinode biskupa o evangelizaciji u suvremenom svijetu govori da "postoji duboka povezanost između evangelizacije i promicanja čovjeka, odnosno između evangelizacije i razvoja, oslobođenja. Ona je antropološkog reda, jer čovjek kome treba navijestiti Evanđelje nije nipošto neko apstraktno biće, nego nosilac različitih društvenih i gospodarskih problema. Ona je i teološkog reda, budući da je nemoguće odvojiti razinu stvorenja od razine otkupljenja u suočenju s vrlo stvarnim nepravdama s kojima se treba boriti kako bi se pravda ponovno uspostavila. Ta povezanost izrazito je evanđeoskog reda, reda ljubavi: kako zapravo razglašivati novu zapovijed, a ne promicati, u pravdi i istinskome miru, ispravan čovjekov rast?" Tekst podvlači da je na to potrebno upozoriti jer nemoć naše crkvene prakse očituje raskid između riječi i djela i podsjeća kako je neprihvatljivo "da djelo evangelizacije može ili smije zanemariti krajnje ozbiljna i tako uznemirujuća pitanja pravde, oslobođenja, razvoja i mira u svijetu. Kad bi se to dogodilo, bilo bi to zanemarivanje evanđeoskog nauka o ljubavi prema bližnjemu koji trpi ili se nalazi u bijedi" (EN 31).

Povezanost nauka i života je pitanje kriterija vjerodostojnosti, koje se danas postavlja na crti odnosa Crkve i društva. Nedjelovanje i šutnju pred teškim nepravdama, gdje se pita i za odgovornost kršćana, lako se tumači kao ideološko suučesništvo, ortaštvo. Nisu li

²⁷ P. M. Zulehner, *Helft den Menschen leben*, Freiburg, 1982., str. 17s. Navod prema: E. Schulz, *Iskustva Crkve s pluralizmom u Njemačkoj*, CuS 32 (1997), br. 1, str. 21-22.

²⁸ J. O'Donnell, (bilj. 6), str. 143.

šutnja i nedjelovanje kao plod raznih kompromisa možda jedna od najtežih zapreka da se evanđeoska istina pokaže vjerodostojnom?²⁹

ZAVRŠNI OSVRT

Kršćanska vjera ne otkriva samo teološku istinu, odnosno nije samo tumačenje života i stvarnosti, nego je bitno i obnova egzistencije, čega je "teorija" uključni moment. Slika čovjeka i slika svijeta tako su među sobom povezane da čovjek, shvaćajući sebe u novom svjetlu, mijenja i poimanje svijeta i svoj odnos prema njemu. Jedinstvo nauka i života, teorije i prakse ima za cilj prevladati jaz između istine i stvarnosti, što je do sada obilježavao čovjekov život i povijest i što je usmjeravao čovjeka prema rješenjima koja ne potvrđuju egzistenciju. Smisao je povijesti promicanje i spas čovjeka. Sadržaje kršćanske vjere kao spas, oslobođenje, mir, pravednost, itd. treba ne samo teoretski shvatiti već i primijeniti na konkretnu situaciju, u kojoj ljudi žive. Samo ako obećanja vjere, što ih sadrže ove riječi, postanu nadom i vode k praksi novog života, koja ne dopušta da sve bude kako jest, sadržaj kršćanske vjere pokazat će se kao istina i život.³⁰ Kako je spasenje stvarnost, koju valja živjeti ovdje i sada, čovjekov svijet je mjesto za otkrivanje teološke istine i za njezin navještaj. To treba postati izazov za odluku koja će posve odrediti čovjekov život, dati mu temeljni smisao i usmjerenje.

Ako se vjera, kao prihvaćanje objave i Božje ljubavi u povijesti i vlastitom životu pokazuje kao sveobuhvatan stav prema stvarnosti, tada i teologija, kao sadržajno otvaranje i posredovanje poruke objave za vjernike, ima sveobuhvatnu ulogu, što uključuje svu stvarnost. Teologija treba sustavno prikazati smisao koji se otvara u objavi i iskustvo smisla koji se diakrono i sinkrono stječe u Crkvi, i time ga učiniti prihvatljivim i praktično ostvarenim u životu.³¹

Poslanje kršćana pogađa sadašnji trenutak, koji je uvijek drugačiji. Kad se obraća ljudima, teologija mora voditi računa o sadašnjoj situaciji. Kako područje informacija sve više raste, potrebno je sučeliti se s aktualnim problemima i dati odgovor primjeren za danas. Ne može im se pristupiti s jučerašnjih pozicija. Valja prići ljudima, ako im se želi posredovati stvarnost vjere koju teologija promišlja. Teologija, dakle, mora biti spremna gledati i slušati. Riječ

²⁹ A. Acerbi, (bilj. 9), str. 1011.

³⁰ E. Schillebeeckx, (bilj. 3), str. 104; A. Acerbi, (bilj. 9), str. 1014; H. Fries, *Dienst am Glauben*, München, 1981., str. 110.

³¹ W. Beinert, *Dogmatik...*, str. 55s.

vjere može se samo tada prihvatiti i usvojiti ako se posreduje kao odgovor na pitanje ili kao pitanje postojećim odgovorima, inače riječi idu u prazno.³² Ne može se bez konteksta, apstraktno, davati odgovor na čovjekovu čežnju za Bogom, na temeljna pitanja života. Egzistencijalno značenje kršćanske teologije zahtijeva da se ona u svojim istraživanjima uvijek iznova usredotočuje na temeljnu poruku, kako ne bi došla u slijepu ulicu. Valja iznova i s velikom ozbiljnošću dati odgovor na pitanja onih koji od teologije očekuju odgovore, o povezanosti teologije i života, kako na razini znanstvene refleksije, tako i na razini vjerničke prakse. Traži se kod svih, a osobito kod onih koji se izravno bave teologijom, veća zauzetost za poznavanje sadržaja vjere i davanje svjedočanstva. Život Crkve kao zajednice vjere jasno ukazuje na to da je Božja istina i stvarnost spasa povjerena odgovornosti njezinih članova. Teologija se treba potruditi dati svjedočanstvo o Bogu, ali i oko stava koji odgovara čovjeku pred Bogom u novosti života. Jer, ako se teološko istraživanje izgubi u rubnim sferama, teologija prestaje biti sol koja daje okus.³³ A tada se javlja pitanje: "Što je u naše dane s onom skrovitom snagom Radosne vijesti koja je kadra ljudsku savjest potresti u samim njenim dubinama? Do koje mjere i na koji način je ta evanđeoska snaga kadra preobraziti čovjeka našeg vremena?" (EN 4).

THEOLOGY AND CHRISTIAN LIFE

Summary

OT 16 reminds of the task of theology to find out the harmony between doctrine and life, knowledge and practice. The analysis of the terminology of revelation and faith discovers that both titles have a knowing and dynamic character. So, faith becomes the principle of new life. In this perspective the task of theology does not finish with the formulation and interpretation of the contents of faith, but theology conducts to imitation, i. e. to the practice of new life. Christianity is a living reality. Faith contains not only the truth of existence, but it is a mere life.

³² H. Fries, *Dinst die am Glauben*, str. 110.

³³ W. Beinert, *Vom Finden...*, 146; E. Schulz, *Der Praxisbezug...*, str. 284.